



İlkeler

8

## Düşünce ve Akli Kullanma Açısından ETİK İLKELER\*

*M. Arif Akşit\*\**

*\*Emeklilik Tebliği; Prof. Dr. M. Arif Akşit'in emeklilik töreninde iletilmiştir, 27 Şubat 2016.*

*\*\*Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hastanesi, Eskişehir*

*İnsanın önce kendisi ve daha sonra insanların birbirleri ile ilişki ve iletişimlerinde, kısaca insanlık boyutunda olmasının temel göstergesi, aklını kullanması ve düşünmesidir. Bu konu ilkeler olarak ele alınmıştır.*

### Özet

**AMAÇ:** Düşünce, akli kullanma boyutu olarak ilkeler altında irdelenmektedir. "Ethical Issues in Neonatal Care/Neonatal Bakımda Etik Durumlar/Kaygılar" konusunu irdelenmeden önce akli kullanmanın etik ilkeleri oluşturulmalıdır.

**Dayanaklar/Kaynaklar (Materyal ve Metot):** Tüm İnsan Hakları ve Etik İlkeler temelindeki uluslararası kaynaklar örnek alınmıştır.

Başlıca vurgu yapılan başlıklar şunlardır. 1-İNSAN BİREY OLARAK, 2-DÜŞÜNME Eylemi, 3-TEMEL KAVRAMLAR, 4-ALTIN KURAL-EMPATİ, 5-AMAÇ-PLANLAMA, 6-VERİ ve KANITLAR, 7-SONUÇ ve SONUÇ ÖTESİ, 8-YORUM, 9-MEDENİYET SÜREGENLİĞİ, 10-DÜŞÜNME ORTAMI, 11-EĞİTİM, 12-AF DİLEMEK, 13-ÖNLEM, 14-ALDATMA, 15-ZARARDAN KAÇINMAK, 16-ÖNGÖRÜ, 17-DENGE, 18-OLUMSUZLUKLAR, 19-DEĞER, 20-SON SÖZ

İnsandan insan olması bekleniyorsa, bunun anlamı; aklını kullanması, algılaması ile farkındalığının kendi ve toplum ile hakları üzerinde denge boyutunda olmasıdır. Etik ilkelerin dayanak alınması ve

yöntem ve uygulamaları öncelikle zarar oluşturmama üzerine olmak üzere, yarar ve otonomiye, bireyin hakları temelinde bir yapısal boyuta, saygıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Akli kullanma, düşünme, felsefe, etik ilkeler

## Outline

**AIM:** The ethical principles of the using of mind and the thoughts, the fundamentals of making philosophies is indicated under the retirement moment of M. Arif Akşit. "Ethical Issues in Neonatal Care" have been mentioned and before to answer the rights of life, the ethical principles on thoughts must be considered.

**Grounding Aspects:** The basic ethical codes of Human Rights and ethics.

The concepts concerning as: 1-the civil as a human, 2-the thoughts, 3-fundamentals, 4-empathy, the golden rule, 5-aim and planning, 6-evidences and proofs, 7-the result and after the result, 8-evaluation, 9-cultural civilization, 10-the medium of the thoughts, 11-education, 12-compensation, 13-precautions, 14-liaying, 15-escaping from the harm, 16-the foresight, 17-balancing, 18-negativeness, 19-values, 20-the last word

When you expect a personal behavior, this must depend on the mind. The thoughts must be on grounding ethical aspects, fundamentals of Human Rights, reasoning on evidences. The balancing of personal and community rights must be for goodness, charity and benefit. Not only one side, but for both in balancing the rights, gain to gain aspect, with respect of person and autonomies of the individual.

**Key Words:** Humanity, The fundamentals of the mind, ethical principles at thoughts

## Giriş

Prof. Dr. M. Arif Akşit, emeklilik töreninde "Düşünce ve Akli Kullanma Açısından ETİK İLKELER" konulu hazırladığı kitabı sunmuş ve bunu irdelenmiştir.

16 Ocak 2015 tarihli "Ethical Issues in Neonatal Care" makalesinde (yazarlar: Brian S Carter, MD, FAAP; Chief Editor: Ted Rosenkrantz, MD, et al) aşağıdaki soruları gündeme getirmektedirler.

- Prenatal ve Neonatal özel bakım yaklaşımın gerekli olduğuna kim karar verecektir?
- Bu bakımın bedelini kim ödeyecektir?
- Yenidoğan Yoğun Bakım ücretleri kabul edilebilir düzeyde midir?
- Bu bakımlar eşit olarak topluma nasıl dağıtılabilecektir?
- Çok ufak ve çok hasta bebekler Yoğun Bakım Ünitelerine kabul edilmeli midirler?
- Sonuçlar çok fazla istenmeyen veriler içermekte değil midir?
- Bakıma devam edilme kararını kim vermelidir?
- Karar oluşturmayı kim yapmalıdır?

**YORUM:** Teorik olarak "Doğru nedir" sorgusu temelinde akli kullanma ve düşünmenin ilkeleşmesi amacı ile bu değerlendirme yapılmıştır. Yukarıdaki sorulara cevap oluşturmadan önce, insan hakları kapsamında olmadan, öncelikle akli kullanma boyutu gündeme gelmektedir. Bazı konularda düşünmenin ilkeleşmesi olmadan, oluşan fikirler geçerli kabul edilmemelidir.

Bu Bölümde bu kitaptan bir özet niteliğinde olan ilkeler bahsi ele alınmaktadır.

Etik Anabilim Dalı tarafından da irdelenerek aşağıya alınmaktadır.

# Düşünce ve Akli Kullanma Açısından ETİK İLKELER

## İNSAN BİREY OLARAK

- 1) İNSANLIK İNSANIN OLDUĞU YERDE SÖZ KONUSUDUR. Her insan insanlığın bir temsilcisidir. Bunu ancak aklını işletenler kavrayabilir.**  
Temel olan insandır. İnsan, birey olarak, insanlığı oluşturan özel, özgün, özerk insanlık türünün bir temsilcisidir.
- 2) İNSANI AYIRAN ÖZELLİK DÜŞÜNCEDEDİR. İnsan aynı türün ferdidir ama düşünce ile tutum ve davranışlarıyla ayrıcalık kazanır.**  
Bireyin bağımsızlığı ve hak ve hürriyeti tüm zorbalıklardan, özellikle kamu kurum ve kuruluşlardan korunmalı, eğitimi, gelişmesi ve etkin ve yetkin olması için her türlü imkânın sağlanması temel olmalıdır.
- 3) AKLINI ÇALIŞTIRANLAR TOPLUMUN ÖNDERLERİDİR. Aklını kullanan ile kullanmayan düşüncede ayrışır ve bu davranışlara yansır. Kopya ile özgün yapıt farklıdır.**  
Tüm bireyler aynı türün elemanı olduğu için, herhangi bir ayrımcılık kabul edilemez, kişilik hakları, inançları önemsenmeli, hak edişe göre hakkı bekletilmeden sağlanmalı, saygı ve hürmet gösterilmeli, en kıymetli değer olarak ele alınmalıdır. Düşünenlerin ancak felsefe anlamında diğer canlılardan ayrışabildiği ve öne çıktığında birey olarak insanın en önemli özelliği olmaktadır.
- 4) DÜŞÜNCE İNSANLIĞIN OLUŞUMU OLARAK KORUNMALI VE GÖZETİLMELİDİR. İnsanı insan yapan değerler; düşünceleri, fikirleri ile kalbinden akla olan yansımalarıdır. Düşünce suç olmaz iken, zarar üzerine eylemler suç kavramındadır. Davranış farklılıkları bireyin otonomisidir.**  
İnsanı insan yapan, özellikle hayvanlardan ayırmanın en önemli boyut aklını kullanması, düşünmesidir. Özgün, özerk ve bireyin karakteristiğini oluşturan bu özelliğidir. Taklitler, yaparı değil taklit edileni yüceltir.
- 5) HER İNSAN TEKTİR, EMSALİ BİLE GELMEMİŞ VE GELMEYECEKTİR. Her birey, özgün ve özerk yaratılmış bir birey olup, örneği ve emsali yoktur. Akli kullanan kişi, güzel ve iyiliklerden örnek, kötülüklerden de ibret alır.**  
İnsanlar ancak yaptıkları ile irdelenebilirler, suç unsuru yasal olarak kesin olan, bilinen somut, objektif durumları kapsar. Birey hakları çerçevesinde yaşam hakkı temel olmak üzere, bilgilendirildikten sonra rıza (talebi) ile yaklaşım yapılabilir, otonomisine saygı gösterilmelidir.
- 6) SORUMLULUK DÜŞÜNCEDE OLUŞUR. Düşünen insan, önce kendinin, sonra tüm insanlığın sorumluluğunu taşır.**  
Düşünce medeniyetin gelişimi için en önemli faktör iken, zarar ve kişiliğe saldırı da en bozan karakter olarak irdelenir. Bu açıdan zarar oluşturmeyen bir bireysel durum için engelleme, kısıtlama bile yapılamaz.

- 7) **DÜŞÜNCE İNSANLIĞA YÖNLENDİRİRSE KABUL GÖRÜR. Akli kullanma, düşünme ancak insanlık üzerine olabilir. İnsanlar, insanlık boyutu içinde birbirleri ile sevgi ve saygı temelinde iş birliği ve eşgüdüm içinde olurlar.**  
İnsanı insan yapan unsur; akli, düşüncesi, fikirleri olduğu için her birey için bunlar bir değer olarak ele alınmalıdır. Aynı gibi olsalar, farklı kişilikleri olup, saygı ve hürmete layıktırlar.
- 8) **CİVİL LİBERTİES. Bireyin hakkı, özellikle bağımsızlığı esastır. Bu hak korunmalı, gözetilmelidir.**  
Tutum ve davranışlara göre değerlendirme yapılabilir, veriler yorumlanabilir, sanal ve soyut kavramlar olarak irdelenebilir ama ancak ölçülebilirler değerlendirilebilir, değerler ve inançlar ölçülemeyeceği için değerlendirilemezler, sadece saygı duyulmalıdır.
- 9) **HER İNSAN BİR DEĞERDİR VE BUNU DÜŞÜNCESİ İLE GÖSTERİR. Akıl kullanma değer yaratmadır. Değeri bilmeyen bilgisiz, algılamayan aptal, yorumlamayan ise düşüncesizdir, değeri harcayan, zarar veren ise insanlıktan uzaktır.**  
Güzel düşünen ve iyilik üzere olan, doğru ve hakkı belirten, amacı ve güdüsü bunun üzerine olan, sonuca bakılmadan, bu bireylerin insanlığın değeri olduğu algılanmalıdır. Bilen ile bilmeyen bir olmaz, bilip aklını işletmeyen ise aptaldır, akli ve vicdanını kullanmayıp, ders, örnek veya ibret almayan ise düşüncesizdir.
- 10) **YAŞAM DENGE ÜZERİNDEDİR, YETERLİ, ETKİN VE GEREKLİLİK ÜZERİNE OLMALIDIR. Benlik ile toplum hakları dengelenmelidir. Bilim objektif verileri temel alır, oylamaya veya görüşlere dayanmaz. Hukukta iddialar, somut verilere dayandırılmalıdır.**  
Birey kendisinden elbette sorumludur, ama ilk planda çevresini ve toplum etkileyeceği, etkilediği kavranmalıdır. İnsanın temel yarattığı tanrısı kendisidir ve bu benliğe kapılan kişiler gönülleri kapalı ve akılları tek taraflı kapanmıştır ki açılması imkânsız gibidir. Gören görür, algılayan algılar, ret eden ise inkâr etme uğraşısı içindedir, anlama değil, yokumsama içindedir. Hak yiyenler, bireyin hakkını gasp edenler, toplumda lider olsalar bile bu nefret ve korku ile karışık bir duygu ile sürdürürler, insanlık kavramları olarak nitelenmeyen, sevilmeyenlerdir

## DÜŞÜNME Eylemi

- 1) **DÜŞÜNME AKLI KULLANMA EYLEMİDİR. Aklını kullanan kişi düşünür; Ne, Neden, Nerede, Nasıl, Niçin, sorar. Etik olarak; doğru nedir? Ne yapmalıyım? Sorgularını irdeler.**  
Düşünme, akli kullanmanı boyutudur. Akıl ancak amacı ve güdüsü doğru ve güzel olan ile yararlı olanlar üzerine olması ile insanlık boyutundan söz edilebilir. Geçmişteki güzel olanlar örnek, kötü ve zulüm olanlarda ibret alınmalıdır, her durum ve bireyin farklı, özel ve özgün olduğu, kendisine göre sorgulanamayan, irdelenemeyen bir inanç ve kişiliği olduğu net bilinmelidir.
- 2) **SEVGİ VE SAYGI DÜŞÜNCENİN EN ÖNEMLİ VERİSİDİR. İnsanlar, insanlık boyutu içinde birbirleri ile sevgi ve saygı temelinde iş birliği ve eşgüdüm içinde olurlar.**  
Birey temel olsa bile, toplum ve çevre içinde iş birliği ve eşgüdüm içinde varlığını sürdürmesi beklenir. Ego, benlik toplum ile denge içinde olmalıdır. Bireyin, kalıplar, mitler ve kurallar içinde değil, bilimsel boyutta yorum ve tercihleri ile kararları ile düşünce boyutunda olması beklenir. Aklını kullanan birey, kendinin efendisidir, başkasının olamaz bu evrende yaşayan birey, kendisinden sorumludur, yaptıkları ile yapamadıkları ile değerlendirilmelidir.

- 3) **BİLİM VE İNSAN HAKKINDA OYLAMA YAPILMAZ. Bilim objektif verileri temel alır, oylamaya veya görüşlere dayanmaz.**  
Bilimde oylama olmaz, kanıta göre sonuçlardan söz edilir. Bireye has bilim olmaz, yorum ancak bireye özgüdür.

## TEMEL KAVRAMLAR

- 1) **İNSAN HAKLARI TEMEL KAVRAMLARI KAPSAR. İnsanlığın temel ilkeleri, başta İnsan Hakları, sosyal yaşamı yapılandırır. Bireyin hakları ile gereksinimleri etkin ve verimli olarak toplumda dengelenmelidir.**  
İnsanı insan yapan, insanlık boyutuna çıkararak temel etik ve İnsan Hakları temelinde olan ilkeler, prensipler ve kavramlardır. Bunlar soyut olsa bile uygulamaları somut ve akla, hukuka, birey hak edişine dayanan, gerekçe ve dayanakları olmalıdır, keyfilik ve her türlü zorlama ve yaptırımdan uzak olmalıdır.
- 2) **İNSAN HAKKI DOĞAL BİREYİN HAKLARIDIR. İnsanın Hakkı, En üst hak olarak tanınmalıdır. İnsanın yalnız ve yegâne görevi, sevgi, saygı üzere olmaktır. Temel dayanak ve gerekçeler insanlık üzerine olması zorunluluktur. Her birey kendi beklenti, talebine göre yaklaşımı istemesi hakkıdır.**  
Bireyin hakları doğal, insanlığın gerekliliği olarak doğrudan mevcuttur ve onuru ile şerefine korunması esasında ele alınmalıdır. Sosyal, kültürel ve toplumsal haklar çelişkili olamaz, zarar unsurlu yapılanma geçerli kabul göremez. Bir eylemde temel olan, adalet, iyi ve güzel davranmak, paylaşım, karşılıklı barış üzeri etkileşim, birliktelik olmalıdır. Sevgi paylaşmak içindir, paylaşmakla oluşur, paylaşarak artar. Ekonomi; işlek, verimli, kullanılabilir, bulunabilir ve amacı oluşturabilir olanın, kaliteli, yeterli ve etkin olması ile ekonomi olur, oluşur. Kişilik hakları ve yaşam hakkında ekonomi, kaliteden söz edilemez.
- 3) **BİLGİLENDİRME, AYDINLATMA SONUCU RIZA ALINABİLİR. Bireyin isteği ve talebi ile olmalıdır, zorlama, yönlendirme, ikna kabul edilemez, bu yöntemle güzellik ve yarar sağlanamaz. Kendin için istediğini, başkası için de istemez isen, insanlık boyutun dar ve kısıtlı kalır.**  
Zorla güzellik olmaz, zorla yaptırım oluşmamalı, despotizm, diktatörlük bireyin hakkını zedeler ve zalim olunur. Suç fiilleri yasaktır, diğerleri bireyin inisiyatif içindedir. Bilerek zararlı ve çirkin eylemleri sırf menfaat duygusu için yapanlar, insanlık olarak en azından utanılacak olanlardır. Benlik, kendisi için istediğini başkası için de istemezse, benlik sarmalından kurtulamazsınız. Yapılmaması gerekenler belirgindir, zarar sarmalı içindedirler. Dayak, dayanak kelimesinin fiili olup, desteklemek, yardım etmektir ki, Cennetten çıkmasının anlamı, insanların birbirlerine destek olması, yardımlaşması ve dayanak olması anlamındadır. Şiddet içermeyiz, içermesi de olanaksızdır.
- 4) **BİREYİN TERCİHLERİ, OTONOMİSİ TEMELDİR, SAYGI DUYULMALIDIR. Suçlar dışındaki konular bilgilendirmeyi gerekli kılar. Rıza ancak bilgiden sonra kendi isteği ile talep etmedir. Onay zararın kontrolüdür. Amaç ve hedefe ulaşmanın yöntemi, güdülen sürecin izlemi, denetlenmesi, geliştirilmesi, bilerek, isteyerek ifade edilmesi, yapılmaya çalışılması tüm yaşamın temelidir.**  
Her birey özel ve kendine özgü yapısı olduğuna göre kendi fikirleri ve düşünceleri ile inanışları kendine aittir. Paylaşır ise bizim bilgimiz olabilir ama biz sorgulayamayız. Zarar oluşmadığı sürece de bizi doğrudan ilgilendirmez, ancak katkı sağlayabiliriz. Empati temel yaklaşım boyutumuz olmalıdır.

Bireylere bilgi vermek, onları aydınlattıktan sonra, rızası, talebi olursa yaklaşım yapılabilir. Acil, yaşam hakkı ve bazı kanunların öngördüğü durumlarda ancak rıza aranmayabilir. Bunlarda çocukların sağlığı temelinde olup, ailenin rızasını gerekli kılmayanlardır, ancak bunlarda da bilgilendirme gereklidir.

- 5) **BİREYİN İNANÇLARI SORULAMAZ, SORGULANAMAZ. Bireyin özeli ve inancı kendine hastır, dokunulmaz ve sorgulanmaz, gizlidir. Bireyin dini, inancı kendime, başkasının ki de ona aittir. Zarar unsuru taşıyanlar ancak diğerlerini, toplumu ilgilendiren konulara girer. Hak çiğnemek, zorlamak ta, hak yemekdir ve suç kavramındadır.**

Sır saklama, gizlilik, bireyin kişisel yapısı, hakları temelindedir, suçu örtmek ve saklamak anlamında değildir. Örtü gizlenmek için değil, sakınmak ve korunmak içindir ve temel olan somut değil, sosyal, soyut örtüdür.

- 6) **SOMUT ZARAR OLMADIKÇA SUÇ TANIMLANAMAZ. Niyetimiz, amacınız kadar tercihleriniz de güzellik ve iyilik üzere, barışa yönelik olmalıdır. Yöntem ve izlenen yol bu doğrultuda yürütülmelidir.**

İnsanın yaşamı tercihler ile oluşmaktadır. Yaşamı, çevreyi, tümü kontrol altına alamayacağını ancak onlara saygı, koruma, gözetme ve gelişimini sağlamanın önemini fark ederek, doğru seçimler yaparak, güzellik ve iyilikler amaçlayarak yürünmelidir. Bireyin hakkı ve özerkliği, hiçbir şeye köle olmaması, insanlık ilkelerine ve özellikle çevresine, topluma iyi davranması, tüm kötülüklerden korunma yoludur.

- 7) **SOYUT VERİ OLMAZ, GEREKÇELER OBJEKTİF UNSURLARA DAYANDIRILABİLİR. Gerçekler, hayal, rüya ve büyü ile oluşmaz ve olmaz, Farkındalık akıl kullanmadadır. İnsanlar tamamen kontrolün kendilerinde olmadığı, tercihleri yapmada bağımsız olduklarını bilinçlendirmeli, Gerçekler ile istenilenler ile benliği ayırt edebilmelidir. Akıllı olan bu gerçekleri algılar.**

Bizler insanız hayal ve doğaüstü yetenekler ile değil; gören, algılayan ve aklını kullanarak, gönlünle birlikte hareket etmekte, benlik zincirinde olmamakla güçlü olur insan. Hata yapmaktan korkmak, saygısızlık yapmamak için ürpermek, endişe duymak, akıllı olanı koruyup gözetken ve tutum ve davranışlardı ve onları yoldan sapmasını engelleyen hususlardır. Akıllı olan, aklını kullanan birey ise tedbirli davranır ve akılcı davranır. Tarihteki her olay, temelde bize bir ders niteliğindedir; örnek veya ibret olurlar. Sadakat, gizlilik ve ahde vefa aklını kullanan, düşünenlerin karakteridir. Kötülük ve çirkinlikte sadakat olmaz, suçta gizlilik oluşmaz

## ALTIN KURAL-EMPATİ

- 1) **EMPATİ YAPMAK ALTIN KURALDIR. Altın kural; kendin için istediğini başkası için istemedir. Aklın etkin olarak oluşmasının boyutu da başkasının menfaati ile kendi menfaatini bütünleştirme, dengelemedir.**

Araştırıp, incelemeyen, delillere dayanmadan, kendinizle bütünleştirmeden (tarafgir, empati / duygudaşlık yapmadan) karar verilmemelidir, olay olduktan ve zarar geliştikten sonra pişman olmak geç kalınmadır. Düşünmede “altın kural”, kendin gibi, kendi menfaati gibi başkasının haklarını da dikkate alma, önem verme ile karar ver anlamındadır.

- 2) **ZORLAMA, İKNA VE BENZERİ YAKLAŞIMLAR DOĞRUDAN SUÇ KAPSAMINDADIR. Zorla güzellik te olmaz, insanlığın hiçbir unsuru oluşturulamaz. Bir insanın başkasına sus deme hakkı bile yoktur. Hakarete bile cevap değil hukuka başvurulur.**

Zorlama yoktur, birey bilgilendikten sonra serbest rızası, talebi ile yapması, kendinize de aynı tercihte bulunabilmeniz, empati için olmalıdır. Kalıp, gelenek ve bazı uygulamalar, ancak doğruluk ve iyilik üzerinde ve empati yapılırsa dikkate alınır ve bunu da ancak düşünce kararlaştırabilir, akli kullanmanı boyutudur. Akıl ancak amacı ve güdüsü doğru ve güzel olan ile yararlı olanlar üzerine olması ile insanlık boyutundan söz edilebilir. Başkasının hakkını, empatiyi daha sonra değil, hemen eylemde iken düşünerek yapmalıdır.

## AMAÇ-PLANLAMA

- 1) **AMAÇ VE GÜDÜ GÜZELLİK VE YARAR ÜZERİNE OLMALIDIR. Amaç ve hedefe ulaşmanın yöntemi, güdülen sürecin izlemi, denetlenmesi, geliştirilmesi, bilerek, isteyerek ifade edilmesi, yapılmaya çalışılması tüm yaşamın temelidir.**

Amaç, hedefe ulaşma yolu, metodu ve sonuç ile sonuç itesi, planlama ile oluşmalı ve baştan, yola çıkmadan önce oluşturulmalıdır. Yolda kontroller, düzenlemeler, yeniden yapılanmalar yapılabilir olmalıdır. Temelde tüm amaç, doğru nedir ve ne yapmalıyım düşünce boyutuna göre oluşmalıdır.

- 2) **ETİK, DOĞRU NEDİR TEROREMİ İLE NE YAPMALIYIM UYGULAMASINI BÜTÜNLEŞTİREN YAPIDIR. Amacın temeli, güzellik ve yarar üzerine dayandırılmalıdır. Doğru nedir ve ne yapmalıyım sorguları hukuk ve etik kapsamı içinde ele alınmasını gerekli kılar.**

Sonuç somut olarak farklı olabilse de soyut hedeften sapılmaz. Hedef saptanır, çözümler oluşturulur ve bir yöntem seçilerek yola çıkılır. Bunun soyut olarak; bilerek, bilinçli olarak, barış ve iyilik temelli güzelliklere niyet etmek, üretmek, yapmak ve kötülüklerden, zarardan kaçınmak, tedbirli olmak olmalıdır. Hedef ne olursa olsun, soyut amaç; sevgi ve saygı temelinde, barış, güzellik ve iyilik olmalıdır, buna varmak istenir, somut varılanlar ancak bunun bir simgesidir, bir anlamı, belirtisidir

- 3) **KOMPLİKASYON İSTENMEYEN, ANCAK OLASI DURUMLARDIR. Doğru nedir ve ne yapmalıyım sorguları hukuk ve etik kapsamı içinde ele alınmasını gerekli kılar. Mahkemeler karar verirken sonucu değil, amaç, güdü, dikkat ve özen ile izlem, ihmal gibi hususlara bakarlar.**

Hedefe ulaşmak için yer yol mubahtır sözü kabul edilemez. Amaç ile güdü etik ve insancıl olmadığı sürece, hedefe varmanın anlamı olamaz, zalimlik ve kötülük ile varılan kabul edilemez.

- 4) **DİKKAT ETMEK VE ÖZEN GÖSTERMEK YAPISINDA İZLEM TEMELDİR. İnsan bir fert olarak kendisi ile ilgili kararları; sağlığı, eğitimi dâhil yaklaşımları alması sağlanmalıdır. Zarar olasılıkları da uyarılar ile belirtilmelidir. Bireyin otonomisi esastır, bilgilendirildikten sonra rızası (talebi) alınmalıdır. Sorumluluk açısından otonomi şarttır.**

Amaç hedefe ulaşmayı öngörmektedir ve bu açıdan da yolda dikkatli, sakınarak ve özenle gitmek gereklidir. Güzel düşünme, sakınma ve iyi işler, eylemlerle gitmek hedefe ulaştırır. Peşin hüküm veya bireyleri farklılaştırmak, ayrımcılık ile eşit hak tanımamak temelinde amaçlanan eylemlerin benlik temelinde olduğu belirgindir.

- 5) **SORUMLULUK BİREYİN YETKİNLİK VE ETKİNLİĞİNE GÖREDİR. İnsan, bildiği ve becerisine göre görev ve yetkisi vardır ve bu temelle değerlendirilir ve buna göre sorumluluk taşır. Sağlıkta hekim kendi uzmanlık alanına göre sorumluluk taşımaktadır. Genel ve acil yaklaşımlarda uzman olmasa bile hekimlik mesleğinin gereksinimlerini uygulamalıdır. Yaşam hakkı esastır.**

İnsanlar bildiği ve becerisi oranında sorumluluk taşırlar, amaç ancak ehil olanlar yapılabilir, ehliyeti olmayana yaptırılamaz. İnsanlar ancak sahip olduklarından sorumludurlar ve bunları kullanma hakları vardır. Başkalarınınkilerini ancak izin veya bedelini ödeyerek alabilirler. Tüm yaklaşımlar için



yapılacak planlamada ve güdüde, başkasından danışmanlık, rehberlik alınabilir ama bireyin kendisi tek ve yalnız olarak sorumludur.

- 6) **KISAS BİR DENGELEME İSE DE CEZA HAK EDENE VERİLİR. Kısas, karşılığı ve hak edişe göre yaklaşım, adalet kavramında olup, tüm yaşam bu dengeyi oluşturma üzerinedir. Ceza hukukunda kisasın yeri yoktur. Örf, adet ve geleneklere göre de karar verilemez. İnsan Hakları temel alınır.**

Kısas, dengeleme insanın kendisi ile yapılmalı, empati kurulmalıdır. Kendin için istediğini başkası içinde yapılmalı, buna göre planlama yapılmalıdır. Örtü, aklı, zararı ve gerçeği gizlemek ve değiştirmek için değil, özellikle güdüde sakinlik, korunmak için gerektiğinde güzel ve iyi amaç için yapılan bir yaklaşımdır. Amacı güzellik ve iyilik olanlar korkmazlar. Onların korkuları sadece hata ve zarar yapmaktır ve önlem ile tedbir alırlar.

## VERİ ve KANITLAR

- 1) **VERİLER SOMUT OBJEKTİFTİR, İRDELEME SUBJEKTİFTİR. Veriler ancak aklını kullanan ve buna göre düşünenlere anlam ifade eder. Hayal, büyü temelinde olanlara anlamsız olurlar. Veriler ancak konusunda uzmanlarca çözümlenmelidir.**

Aklını kullanmayan kişi, bakar ama görmez, öğüt almaz ve ibreti de görmez. Düşünmeyen kişi ders almaz, örnekler bakmaz, verileri gerçeğine göre değil, kendisine göre irdeler. Bilimde demokrasi olmaz, akıl ile algılanabilir. Veri bilimsel ise geçerlidir ve ders almak için mutlaka sizin başınızdan geçen olması gerekmez. İnsan tüm yaşamı boyunca bir gelişim içindedir ama bu gelişim ancak olgunluğa erişmiş olanın aklını kullanması ve düşünmesi ile olur ve geçerlilik kazanır.

- 2) **EĞİTİM BİREYE OLUMLU BİR GELİŞME SAĞLAMASI İLE ANLAŞILIR. Eğitim, her bir bireyin kendisini tanıması, gelişmesi, geliştirmesi ve ileriye yönelmesidir. Geriye gidiş eğitim olarak irdelenemez. Eğitim bireyin, sosyal ve kültürel açıdan da olumlu değişimi anlamındadır. Okumayan üniversite mezunu eğitilmiş değil, diplomalıdır.**

Eğitimde, karşıdakini algıladığı kadar verebilirsiniz. Verilerin algılanması ve kavranması ancak bilinçlenme ile olasıdır ve bu ancak yapabilen, anlayabilen, eğitilmiş ve bir düzeye erişmiş erişkinlere özgüdür, her birey için söz konusu olamaz. Yaşamda da ancak size yakın olanları anlar, kavrayabilirsiniz. Gördükleriniz hakkında hiçbir bilginiz yok ise, neyin ne olduğunu algılayamazsınız. İçinde bulunduğumuz ortam, gelmiş ve gelecek olanlara benzemeyecektir ama daha önce yaşanmış olanların tecrübeleri dikkate alınmalı, onların doğruları yapılmalı, yanlışlarından kaçınılmalıdır.

- 3) **HAKARET VE AŞAĞILAMA (MOBBİNG) DÜŞÜNCE KAPSAMINDA OLMAYIP, SUÇLAR İÇİNDEDİR. Aklın, gönlün bütünleşmesi ile oluşan düşünmenin, herhangi bir sınırı ve kısıtlaması olmaz. Sınırlanan akıl ile hür ve özgün düşünce olamaz. Benlik temelinde düşünce insancıl boyuttan uzaklaşır. Bilinçlenme ve farkındalık esastır. Her düşünülen fikir doğruya ulaştırmasa bile, yanlışlıklar doğruyu daha net tanımlamayı sağlayabilir.**

Her bir fikir hemen aksi ve karşıtını doğurur. Güzel önce şüphe ve sonra da kötüyü çağırır. İki temel akıl kullanan ve düşünenlerin içinden çıkabileceği durumlardır. Akıl ve düşünce bunun için gereklidir. Âlim olan tüm fikirleri alıp, sentez ve analiz yapandır. Her bireyin aklı farklı çalışır, kalıp temelli, ters, beyin fırtınaları ile basitten, karmaşa ve algoritma ile mantıksal şekilde fikir üretebilirler. Kendinden emin olan, başkasına da güven verir. Emin olmak kanıtlara dayanmalıdır ve bilinçlenme sonucunu oluşturur. Bilinçlenmede aklı kullanan ve düşünenin karakteridir.



- 4) **YORUMLANMAYAN BİLGİDEN YARARLANILAMAZ. Bilgi bir konuyu irdellemek, akılı işletmek amacı ile edinilmelidir. Kalıp ve kural ile karar oluşması beklenemez. Çalışmadan önce hipotez bir öngördür. Bunun kesin olmayacağı, verilerle doğrulanacağı belirgindir. İstatistiksel ispatlar bile her bireyin özelliğine göre farklı sonuçlar doğurabilir. İnsancıl kullanımlar, tanımlanan ve istatistiksel kanıtlanmasa bile bilimsel olarak verilebilen ilaçlardır. Sağlıkta terzilik esastır. Hiçbir insan başkasının kulu, kölesi olunamaz.**

Bilinmeyen konuda düşünmek ve hatta görüş oluşturmak, konuşmak ve başkasını etkilemek kabul edilemez davranıştır. Bilime verilere, kayıtlara dayanmalıdır. Bilmeyene soru sorulamaz. Karar ancak bilgilendikten sonra yapılmalıdır. Bilgi verilere dayanmalıdır. Aklın erdiği açık verilerle yürünür, kapalı, şüpheli olanlar ile yola çıkılmaz ve gidilmez. Varsayımlar ile değil, veriler ve kanıtlarla düşünce boyutu geliştirilmelidir. Varsayımlar bile verilere dayanılarak hazırlanmalıdır. Amaçsız gibi görünen birçok davranış, temelde belirli bir amaç için yapılmaktadır, bunu akılı çalışanlar anlayabilir. Olgunlaşmayan fikir hamdır ve işlevi de ham olacaktır. Bilgi bir konuyu değerlendirebilmek için gereklidir. Buluşlar cin, peri ve aklını oynatan, cınnet geçirenlerin işi değil, verileri inceleyerek, aklını kullanan ve derin düşünenlerin yapabileceği eylemlerdir.

- 5) **AKLINI KULLANAN KİŞİ, HAYALLERE GÖRE DEĞİL, BİLİME GÖRE GEREKEN TEDBİRLERİ ALIR. Tedbirler, önlemler tümünden bilimsel esaslara göre yapılandırılmalıdır. Dua veya mum yakmak gibi yaklaşımlar törensel inanç grubunda olur, sadece motivasyon artırıcı olabilir ama önlem olarak nitelendirilemez. Uyarılarda aynı şekilde bilimsel olarak tedbiri gerekli kılar. Önlemler, tedbir ve dikkat ile özen, ancak akıllı olanların yaptıkları yaklaşımlardır.**

Verilere göre tedbir ile sakınmak, bilinçli olan, bilgiyi kullanan, aklını işletenlerin işlevidir. Aklını kullananlar yola çıkmadan önce gereken tedbirleri alır. Bu yaşamda da aynı şekildedir. Uyarıları, verileri sadece akıl olarak değil, gönül, vicdan ve benlik olarak kabul ederek yapmalıdır. Hızlı gitmekten engelleyen unsur sadece akıl değil, içten de bu uyarı gelmelidir. Veriler ve kanıt düzeyi ancak düşüneneler için geçerlidir. Peşin hükümde ise verileri saptırıp amaca uygun yorumlayıp kullanırlar ve hukuksal geçerli olmazlar. Veri olmadan kalplerdeki hastalıklı düşünceyi, gönülleri katılaştırıp başkasını suçlayanlar, zalimdirler. Korkutarak hâkimiyet kurmak istemeleri de zulmün tepe noktasıdır. Akılı işletmeyenler bu yolda kazanç temini isterken yokluğa giderler.

- 6) **HASTALIK YOK, HASTA VARDIR. Her birey farklıdır, yaklaşımlar bireye özgü ve özel, özerk olmalıdır. Soyut kavramlara göre değil, somut verilere göre karar verilmelidir. Bilgi (bilim, veri, öngörü) ile bilim (empati, değişim, yaratma) üçgenleri sonucunda varılan karar bireye özgü bir buluş niteliğindedir.**

Hekimlikte her hasta ayrıdır ve bu nedenle Hastalık Yok, Hasta Var kuralı geçerlidir. İlk defa olan ve gözlenen durumlarda da daha öncekiler bir örnek veya ibret olarak ele alınabilir ama ancak benzer tarafları yanında farklı tarafları da irdelenerek yaklaşım yapılır. Görünür ile gerçek çok farklı olabilir ve bu konuda eğitilmiş ve bilgi sahibi değilseniz farklı yorumlarsınız. Öğüt düşünenler için anlam taşımaktadır. Kalıplarla sorun çözülemez, çözülmüş gibi görünebilir. Veri soyut değil, somut olmalıdır, sahip olmadığınız, sizde olmayana veremezsiniz, aklınızın ermediğini ise verilse de alamazsınız. Veriler çeşitlendirilmelidir, tek yönlü bakış, düşünenin yapmayacağı bir iştir, benzerlikler ve farklılıklar düşünmek ve düşünmeyi çeşitlendirmek içindir. Bir iyilik varsa bu tüm insanlığa ve evrenedir.

## SONUÇ ve SONUÇ ÖTESİ

- 1) SONUÇ BİLİNMEYENDİR, ULAŞILINCA ANCAK ANLAMLIL OLABİLİR. Sonuç sadece yaşamdaki varılan amacın sürdürülmesinin bir gerekçesidir. Güzel olanlar örnek, zarar üzerine olanlar ibret olarak bir derstir.**

Sonuçtan önemlisi, amaç ve amacı gerçekleştirme güdüsüdür. Gerekçeler, dayanaklar önemlidir. Sonuca varmak için etik dışı yaklaşımlar kabul edilemez, yanlışlar doğru ve geçerli olamaz. Tesadüfler ile sonuca varmak değil, akli kullanarak, belirli bir plan ve proje ile bilinçli olarak sonuca varmak gerekir. Rastgele akıl kullanma yolu olamaz.
- 2) AKILA KATKISI OLMAYAN SONUÇLARIN DEĞERİ TARTIŞMALIDIR. Sadece bir değere ulaşılmış ise sonuç alınmış denilebilir. Bireye veya toplumsal açıdan değer ifade etmeyen çabalar ve sonuçlar, en azından boşuna uğraşılardır.**

Düşünmeyenler sonuca ulaşmak için yokluğu, yoksulluğu bile göze alabilirler, gerçekte sonuç bir değer olmalıdır, değere ulaşmak için değersizleşme olamaz. Birey kapsamında olsa bile her bir sonuç sadece o insanı değil, doğrudan veya dolaylı olarak tüm toplumu, insanlığı etkileyebilir. Bu açıdan sonuç önemli bir insanlık açısından örnek veya ibret olabilmektedir.
- 3) SONUÇ YENİ BAŞLANGICIN BAŞLAMA NOKTASIDIR. Her sonuç, yeni bir başlangıcı ifade eder. Olumlu örnek, olumsuz ibret olarak anlaşırlar. İnsanlık devam ettiği sürece, sonuçlar yeni bir başlangıcın işareti olacaktır.**

SONUÇ ÖTESİ de vardır, bu açıdan elde edilen insanlık değerleri içinde olmalıdır ki süreç devam edebilsin. Yaşam bir hüsrana ve ziyana doğru olsa bile, güzel düşünmemek, güzel davranmamak için bir gerekçe değildir. Ortam kabul edilemez ise, başka yere göçmek gerekebilir. Düşünme, gelip geçici olarak değil, bilinçli olduğu durumda elde edilen sonuçtan sonra da süredir, süreç devam eder.
- 4) DİPLOMA ALMAK DEĞİL, YETKİN OLMAK İÇİN EĞİTİM ALINIR, BECERİ KAZANILIR. Mezun olmak, eğitimin bitmesi değil, uygulamaya geçiştir. Diploma yeni bir yaşamın, yeni bir sürecin, yeni bir oluşumun başlangıcıdır.**

Bazı uygulamalarda sonuç ötesi daha önemlidir. Eğitim diploma verdikten sonra sonuç alınmış olmaz. Mezun olanında başkasını yetiştirmesi, hoca olması ile sonlanmış olmaktadır. Sonuç bir anda alınmayabilir, bir süreç gerekebilir, eğitim en geç sonuç alınandır.
- 5) HAK ETMEDEN SONUCA VARMAK KAZANÇ SAĞLAMAMAKTADIR. Haklar dengelenmeden sonuç alınmış olamaz. Adaletsiz bir sonuç kabul edilebilir değildir. Kopya çekerek mezun olmak, diploma almak kabul edilemez. Zorla, tehdit ile başarı kazanmakta suç kapsamındadır, haksız yere boyut elde etmektir, kazanç değildir.**

Sonuç ötesinde en önemli faktör, hakların dengelenmesidir. Hak yiyerek, zalimlerin zulüm yaparak, gücü ellerinde toplayarak hâkim oldukları bir toplumda, ne olurda birden bir süreç sonra devrilmeleri ve silinmeleri bir tarihsel gerçektir. Yalan ile denge oluşmaz, bir gün yalanın ortaya çıkacağı beklenmelidir. Bazı durumlarda sonuç almak önemli değildir. Doğru ve hakkı belirtmek, bunu savunmak, netice alacağınız anlamı çıkarılmadan ifade etmek önemlidir. Tek doğruyu belirten siz olsanız ve bu nedenle horlansanız bile, gerçek açığa çıkınca sevgi ve saygı ile nimete layık olan siz olursunuz.
- 6) DÜŞÜNME TEMELDE KENDİMİZ İÇİN GEREKLİDİR. Akli çalıştırma ile oluşan her düşüncenin, kendi toplumunda olmasa bile, sosyal, eğitsel etkileşimi olmaktadır. Aklini kullananların en büyük kazanç ve etkileşimi kendisine olmakta, gelişmekte ve değişimi yaşamaktadırlar.**

Aklını çalıştıranlar, düşünceleri, felsefeleri o zaman diliminde olmasa bile mutlaka bir yankısı ve etkisi olmaktadır. Sanatkârlar da duygularını eserleri ile yaymaktadırlar, birçok eser yazılı eserlerden daha etkileyebileceği dikkate alınmalıdır. Kötü olursa ibret ve nefret ile güzel olursa sevgi ve takdir ile anılırlar. Her fikrin yansıması, etkisi veya gelişimi olmaz, ancak güzellikler ve iyilikler üzere olanlar sürebilirler.

- 7) **GÜÇ İNSANLIKTA DÜŞÜNCE BOYUTUNDADIR. Fiziksel güç, kaba kuvvettir. Etkin, verimli ve yerinde kullanma ile faydalı olabilir. Temel güç, akılda, inanarak, gönül ile aklı bütünleştirmede, düşünmededir.**

Esas uygulama sonuç ötesi başlar, gelişim devamlıdır, önemli olan devamlı gelişmeyi sağlamak, bunun da ancak ilerleme şeklinde olacağını düşünmek, kavramak, uygulamak gerekir. Bireylerin yaşamlarından elde ettikleri sonuçlara göre değerlendirmeleri, yeni yaşama, eski hataları yapmamak üzere olmalıdır; bunlar güzellik ve iyilikler, insanlık için yarar üzerinedir. Uygun ortam ve birey yok ise elde edilenler yanıltıcı olabilir, sonuca varıldı sanılır, fakat daha başlanılmamış olabilir. Ürün, meyve kendine uygun ortamda gelişir. İnsanlarda aynı şekildedir.

## YORUM

- 1) **HABER DOĞRU, YORUM İSE BİREYE ÖZGÜDÜR. Haber kesinleşmiş verilere dayanmalı, yorum ise bireye özgü hür, bağımsız oluşmalıdır.**

Haber doğru, yorum hürdür. Olmuş ve oluşmuş, kesinleşmiş ve tartışmasız olan bir durum ve olayın, sanal ve akıl dışı olarak yorumlanması kabul edilemez, ayrıca hakaret, aşağılama yorum değildir.

- 2) **AKLIN KULLANMANIN DEVAMLILIĞI SÜREGENDİR. Düşünme, detaylı, tekrar ve derinlemesine düşünmeyi beraberinde oluşturur.**

Düşünüş, yorum geniş düşünme ve detaylı düşünmeyi, akıl ve gönül bütünleştirme ile olur. Tek yanlı olandan elde edilenlere göre davranmak, değerlendirmek, hatalı olmanın bir gereğesidir, aklını kullanan kişi bu tuzağa düşmez.

- 3) **DOĞAL YASALAR TAM VE DEĞİŞMEZ OLUP, BUNDAN YARARLANABİLENLER AKILINI KULLANANLARDIR. Doğada aykırılık bulunamaz, aykırılıklar bile birbirlerini tanımlar.**

Matematikte hiçbir problem birbirinden aykırı değildir, aynı bilim içinde çözülür. Artı ve çarpında uyum olmasa idi, matematik bilimi olmazdı. Aklını kullananlar için her iki tarafta ayındır, birbirinin eşidir ve birbirini tamamlar. Nefret kişiye değil, olaya, durumdur ve birey burada zalim olsa bile süreç içinde mağdurdur, terbiye edilmesi (ceza) bu nedenle gereklidir.

- 4) **GÜÇ, AKLINI İNSANLIK VE İNSANLIK DEĞERLERİ ÜZERİNE KULLANAN BİREYDEDİR. Temel güç, akılda, inanarak, gönül ile aklı bütünleştirmede, düşünmededir.**

Yorum, değerlendirme ve irdeleme yapılan bireyi en güçlü kılan olgudur, durumdur. Güç sayıda, bütünlükte değil, fikir, düşünce ve niyettedir. İnsanlar tek olarak bir bütünlük oluşturmuş gibi görünürse de düşündüğünüzde toplumda “el elden üstündür”, danışan, öğüt alan, düşünen kişi ancak bundan yararlanabilir. Her işlemin değeri vardır ve bu değer para ile satılıp, alınmayacak kadar paha biçilmez olabilir. Düşünen için değer; sevgi, soyut ve ölçülemeyecek olarak değerli olarak irdelenebilir.

## MEDENİYET SÜREGENLİĞİ

- 1) **İNSANLIK ÜZERE OLAN GELİŞİM, MEDENİYETTİR. Medeniyet, insanı insan yapmak, kültürleşmek üzeredir. Temel olan değişimdir, gelişme üzerine olmayan değişim yokluğa mahkûmdur.**

Gelişim ve değişimin görüntüsel yapısı teknolojidir, temel kavram ise, insan ve insanlıktır. İnsanlar varlığın devamı için maddi varlığın gerekli olduğu kanısı ile teknolojik yapılanmaya ağırlık verilmektedir. Devamlılık ancak düşünce ve eylem boyutunda insancıl olmakla olur, Düşüme boyutu devamlı değişim içinde, gelişimin tarafında olmalıdır. Varlığın devamlılığı için bu durum da güzellik ve iyilik yoludur. Yapılan işlerin sürekliliği vardır ve iyi niyet sürekli olunmasını gerekli kılar. Bu ancak akli kullananların işidir. Bilim ve öğretimi kendimizden önce olanların bir devamıdır ve bize örnek ve ders almamız içindir.

- 2) **FİZİKSEL BÜYÜME, İNSANLIK ÜZERE DEĞİL İSE MEDENİYET, FETİH ANLAMINI TAŞIMAZ. Hakları çığneyen, zedeleyen, zarar üzerine yapılan bir medeniyetin sürekli olmayacağı tarihsel bir hakikattir. Adaletle yönetilmeyen bir yönetimin baki kalması söz konusu değildir.**

Hiçbir medeniyet, insan haklarını yok etmek ile devamlılığını sağlayamamıştır, tarihte ibret olarak yok olup gitmiştir. İyilik ve barış üzerine olan yerleşim yerlerinin yok olmadığı, düşünmedikleri, değişime ve gelişime insancıl açıdan ayak uydurdukları için süregeldikleri gözlenmektedir. Bir medeniyetin gelişmesi ve ilerlemesi kadar, geri gitmesi ve belirli kalıp içinde duraklamasının başlıca nedeni o toplumu toplum yapan insan unsurunun yetersiz, işlevsiz ve birey haklarına uymayan zalimler olmalarının sonucudur. Akıl ters yönde işlemiştir.

## DÜŞÜNME ORTAMI

- 1) **DÜŞÜNME İNSANLIK ÜZERE DEĞİL İSE, AKLI TERS ANLAMDA KULLANMA ANLAMINI TAŞIR. İnsanlar kendilerine gerekli olandan fazlasını sosyal ve toplumsal menfaat için harcamalıdır. İlişki ve iletişimler iş birliği ve eşgüdüm üzerine olmalıdır.**

Her bireyi diğerinden ayıran unsur, fikirleri, düşünceleri ve davranışlarıdır. Barış bu farklılıkları hoşgörüne ve sevgi temelinde saygıya dayandırır. Akıl boyutu benliğin kontrolü kadardır. İnsanlar barış ve esenlik içinde iken, benlikleri güç ve menfaat için, toplumda etkinliği sağlamada kavgayı ve savaşı davet ederler. Akıllı olsalar hiç yapmazlar ama benlik dikkate almaz. Karşılıklı fayda ilişki ve iletişimin sürmesi için en önemli etkidir. Benlik ve menfaatte birliktelik, düşünce boyutunda akıl ve gönlün bütünleşmesi ile olanla rekabet edemez, menfaat bitince dağılır yok olurken, diğerinde bencillik olmadığı için dağılma yok, bütünleşme devamlı ve süreğen olarak vardır.

- 2) **AYNI ŞEYİ TEKRARLAMAK, TOPLUMA UYMAK, DÜŞÜNCEDE BEKLENEN DEĞİŞİM VE GELİŞİM OLMAZ İSE, GELİŞİM OLMAZ, DÜŞÜNME ORTAMI YOK ANLAMINDADIR. Ortam ve boyuta uymak yerine, varlığını oluşturabilecek, sürdürebilecek ortama gitmek, gerekirse göç ve hicret etmek zorunluluk taşır. Özgür olunmayan ortamda varlık oluşamaz.**

Her bireyin yaşam ortamı farklıdır, özgündür. Tüm bu evren ve doğal kanunlar, eksiksiz bir ortam hazırlamaktadır, bu ortamı iyi ve güzele doğru değerlendirenler ile kötü ve ziyana doğru irdeleyenler de olacaktır. Her ikisinin ortamı ve boyutu aynı olsa bile, kişiler farklıdır ve bu farklılığı yaratan insan, birey olmaktadır. Her gün aynı şeyi düşünmeden yapanlar, her gün aynı günü yaşarlar, yaşamları durmuş gibidir. Akılını işletmeyen, belirli bir kalıba uyan veya uydurulanlar için yaşam ortamı sadece kurallara uyum ve bilinçli olmamaktır. İnsan nereye giderse gitsin, hangi ortamda olursa olsun, ortamı değiştirirse bile kendi vicdanından kaçamaz, kurutulamaz. Yaşamda akli kullanarak zevk aldığımız kadar insanlık boyutumuz vardır. İnsan olarak bedenimizin arzuları ile gönül ve sosyal olarak

toplumun bizden beklediği arasındaki durum, düşünce boyut, düşünce ortamdır. İnsan temel yapısı ve benliği içinde tek kral veya lider olmak ister. İnsanlar toplum olarak iş birliği ve eşgüdüm olmak istemeyebilirler ama eş bulmadan, evlenmeden de çocuk sahibi olamaz ve nesiller oluşturmazlar. Bu açıdan her bireyin sosyalleşmesi istese, istemese de ortam doğal bir yaşamsal olgu olmaktadır. Kendinden emin olan kişinin özellikli ortamı nedir denildiğinde; güzel düşünüp, güzel davranan ve yaşam boyunca amaç ve güdüsünü bu hedefte toplayan kişidir. Kendin ile ilgili kararlarda sorumlu kendin iken, başkasına sorumluluk yükleme, tercih sana aittir ki, ortamı bahane etme, düşünüp ders almayan, kopya veya başkasının emrine uyanlar başına gelen ve gelecek dertlerden kurtulamazlar. İnsanlar yaşamak için, yer içer, çalışır ve nesiller yetiştirirler, ama insanlık amacını ve güdüsünü unuttur ise, yaşam ortamını sadece barınma ve beslenme olarak görürse, aklını kullanmaz, düşünce boyutuna geçmezse, hayvanlardan farkı kalmayacağı, sadece bedensel olarak yaşamı sürdürecekleri algılanmalıdır. Ortamı, kavramak için belirli insanlık düzeyi gerekir.

- 3) **UYGUN DÜŞÜNME ORTAMI YOK İSE TERCİHLERDE YANILMA ORANI SIKTIR. Yaşam, kendinin oluşturduğundan çok, tercihinle oluşan, dengelemele yapılan bir süreçtir.** Doğada bir boşluk aranırsa bulunamaz, daima ortamı dolduranlar vardır. Akıllı olanların ancak görebildiği, kavrayabildiklerini birçok kimse algılamaz bile. Yaşam bir denge içindedir ve bu her bireye göre özerk ve özgündür. Aynı ortam hayat verirken, öldürücü de olabilir. Tercih ve çaba size aittir, eden bulur dünyasıdır bu evren.
- 4) **AKLI KULLANAN KİŞİ, DIŞARDAN ETKİ ALMADAN, KENDİ BENLİĞİ İLE İNSANLIĞIN HİZMETİNDE OLMAK İÇİN ÇALIŞIR. Yaşam; sevgi ve saygının oluşturulması ve geliştirilmesi için bir boyuttur, aklını kullanan bunu ancak kavrayabilir.** Yaşam aklını çalıştıran, düşünen için gerekçedir. Yaşam en önemli düşünce, akli sahipleri için en geçerli neden, gerekçe ve ortamdır. Benliği ret etmek değil, onunla akli bütünleştirmek gereklidir. İnsanlar lider olduklarında ortam onu kendi benliği ve evinden uzaklaştırmaz, eğer benlik uzaklaştırırsa, insanlık duygularından da uzaklaşmış olacaktır. Gerçek yaşam, ancak insancıl ortamlarda olabilir. Barış ortamında düşünce gelişebilir, bu nedenle barış düzeni için uğraşı temel amaç ve yaklaşım olmalıdır. Yaşam kendimizin oynadığı, hayatımızın senaryo olduğu bir oyundur, başka bir ortam beklemeyin.
- 5) **ZORLAMA HİÇBİR GEREKÇE VE DAYANAĞA TEMEL OLAMAZ. Güzellik ve iyilik zorla oluşmaz ve oluşturulamaz. Zorlamak birey hakkını zedelemektir. Zulüm ile insanlık, adalet ile birlikte olamaz.** Ortam güzellik ve iyilik yapılmasına uygun olmalıdır. Zorla güzellik olmaz, oluşturulamaz. Zorlama, ikna veya zulüm hiçbir zaman ve şartta, ortamda kabul edilemez bir suçtur. İnsan başkasının kulu, kölesi ve bağımlısı olamaz. Ortam akli örtmüş olabilir, önünüzdekini göremeyebilir, algılamayabilirsiniz. Bir insan kapalı, dar ve eğitimsiz ise çıkış yolunu bulamayabilir, ortam görme ve algılama açısını bozmuştur.
- 6) **ORTAM ANCAK GELİŞİM, DEĞİŞİMİN OLABİLMESİ, DÜŞÜNME İLE OLUŞABİLİR. Bir eserin, işlemin oluşabilmesi için gelişmesi, büyümesi, olgunlaşabilmesi için zamana, sürece gereksinimi vardır. Sabır ile devamlılık akıllı olanın karakteridir.** Bir eserin, ürünün oluşması için belirli bir zamana gereksinimi vardır, ortam da mutlaka uygun olmalıdır. Yaşam kısa veya uzun olması değil, dolu olması temel alınmalıdır. Uzun ömürlü olan kaplumbağa gibi mi yaşamak istersiniz, kısa bile olsa, dolu, dolu üretken ve doyurucu bir yaşamınız olmasının mı insanlardan beklenildiği, düşünülmelidir.
- 7) **SUÇUN TEMELİNDE BİLEREK İSTEYEREK, DÜŞÜNEREK ZARARIN OLUŞTURULMASIDIR. Suç, kesinleşen ve ispatlanan zarar varlığında ele alınabilir ve gerekçesi, dayanakları ve**

**eylem gibi birçok faktör kararda etkin rol oynar. Mahkeme adalet, hak edişleri dengeleme ve oluşturma açısından önemlidir.**

Mahkemeler suçun işlendiği ortamı dikkate alarak karar verirler. Cezalandırma işleminde yapılan eylemin ortamı, gerekçesi, dayanağı, şiddeti ve boyutu kadar, hatta daha önemli olarak, bu eylemin amacı ve güdüsüne, ihmal, dikkat ve özen eksikliğine bakarlar.

## EĞİTİM

- 1) **EĞİTİM BİREYİN KENDİSİNİN GELİŞMESİ VE İLERLEMESİN SAĞLANMASI İLE OLUŞABİLİR. Eğitim, bir konuyu öğrenmek değil, kültürleşme, gelişmeye doğru değişim ve kendini tanımlama işlevidir. Aklını kullanmayan ezberler, tekrarlar ama eylem ve yaşama dönüşmeyen şey eğitim olamaz.**

Eğitim, akli işletmek, düşünmek içindir, kendini bilmedir, kapasiteni ve bilmediğini bilmedir. Kötülük, adam öldürme üzerine olanlara eğitim denilmez. Sorumluluk, düşünerek, aklını kullanarak elde edilendir, bunun yolu gerçek eğitimidir. Çocuklar ise akıllarını tam kullanamadıkları için kendilerini tam sakınmaz ve korunamazlar. Eğitim ve düşünme; derin, detaylı ve her aşamasını irdeleyerek sindire ve sindire yapılandır. Düşünme; algı, zekâ/kavrama, çözüm, karar akıl yürütme kadar, sezme, varsayımla da alakalıdır. Eğitimin olumlu katkısı olmalıdır, bereketler yaratır, tek düzeylikten çeşitli boyutlara taşır ve insanlar arasında ilişki ve iletişime neden olur. Başkalarını anlamaya yardımcı olur. Tam tersi olan yapı ise eğitim değil, ters öğrenimdir. Benliğimizde iyi düşünüp iyi davranmada vardır, zalim olup, zulmetme dürtüleri de vardır, yan yana birlikte bulunurlar, akıl ve düşünce denetlemelidir. Eğitimde temel öğreti bunlar olmalıdır.

- 2) **BİREYİN İSTEĞİ VE TALEBİ OLMADAN EĞİTİMİ YAPAMAZ, BAŞARILI OLAMAZSINIZ. Eğitim, önce eğitimi isteyerek talep edene, sonra eğitilebilene verilen bir boyuttur. Sevgi ve saygısı olmayan ve isteği olmadan birey ancak bilgi edinebilir. Eylemleri zararlı olabilir.**

Eğitim almak için, önce o eğitime uygunluk boyutunda olmak ve ayrıca mutlaka dilemek, niyet etmek, sonra talep etmektir ki örnekleri ve ibretleri irdelemek gerekir. Eğitim sürecini ancak niyet eden ve gerçekten dileyen, bu eyleme başlayan/yapan çıkabilir. İnsanlar sadece gördüğünü anlar ve kavrayabilir. Ancak eğitim gören, görmediği şeylere de görmüş gibi inanabilir.

- 3) **SORUMLULUK ANCAK DÜZEYİNİZE GÖREDİR. İnsanlar ancak bilgisi kadar bilgili, düşüncelerine göre aklını kullanmaktadırlar. Becerileri de kabiliyetlerine kadardır.**

İnsanlar ancak eğitildiğine göre bilgi ve beceri sahibidirler. İnsanlar bu nedenle aldığı diplomaya göre uzmanlık yapmalıdır. Bilgi ve fikir ancak insan olarak verebilir ama o konuda sorumluluk alamaz. Eğitimin bir işlevi vardır. Eğitim işlevseldir, diplomalar statiktirler, eylem ile anlaşılabilmektedirler.

- 4) **EĞİTİLDİĞİNİZ KONUŞMA, YAZILARINIZ VE TUTUM, DAVRANIŞLARINIZ İLE BELLİ OLUR. İnsanlar düşünceleri boyutu ile insanlık sıfatını taşırlar.**

Düşünme yetisini kaybedenler, eğitimlerini de kaybetmiş anlamındadırlar, insanlık işlevlerini de kaybetmiş sayılırlar. Eğitim davranışlarla uyumlu olmalıdır.

## AF DİLEMEK

- 1) **AF DİLEMEK CEZAYI KALDIRMAZ, DAHA AZ CEZALANDIRILMIŞ OLURSUNUZ. Af dilemek cezayı kaldırırsa bile insanı yanlıştan döndüren ilk adımdır.**



Af dilemek ve affetmek ile cezalandırma ve tazminat ödeme kalkmaz, daha hafif ceza verilir. Aklını kullanan af diler ve ceza indiriminden yararlanır. İnsanın içinden gelmeyen ve aklını işletmeden belirtilen özrün, af dilemenin anlamı olmamaktadır.

- 2) **KASTEN VE UYARIYA KARŞIN, BENLİK AMACI İLE YAPILAN ZARAR, SUÇLAR AFFA GİREMEZ, İNDİRİM DE YAPILAMAZ. Kasten yapılmayan ama dikkat ile özen eksikliği, ihmal ve dengeyi bozarak oluşturulan zararlarda suç kavramındadır.**

Kasıt, bir anlamda da inanç kavramında günah olarak belirtilenler, kasıtlı suç işlemek, bilerek ve isteyerek yapılan hak yemek ise, yine bilerek ve isteyerek hak yemekten vaz geçerek, tam tersini yaparak, af dileyerek, cezasını çekerek, suçun bedelini ödeyerek bundan dönülebilir. Davranışa göre karar verilir, kötü olan kişi değil, zarar ve zalime neden olan eylemlerdir, birey sadece vesiledir. Düşmanınız olandan kötülüklerden uzaklaşmak gerekir, sizi içine çekebilir, zulümlere ortak edebilir. İyi insan ilk planda kendisi etik ilkelere uyar ve buna göre davranır ve buna göre düşünce boyutunda olur. Kendisi güzellik ve iyilikler üzerindedir ve başka bir amacı da olamaz.

- 3) **AF DİLEMEK ÖNCELİKLE BİREYİN KENDİ BENLİĞİNDE OLUŞMALIDIR. Öncelikle bireyin kendisi, kendi benliği, kendi vicdanı ile tutum ve davranışlarını etik boyuta getirmesi gerekir.**

Bu evrende bir insanın dönüp, dolaşacağı ve kaçamadığı yerin, kendisi, kendi benliği ve aklı olduğunu kavramalıdır. İlk planda kendisi ile barış içinde olmalıdır. Sorumluluğu almama, başkası üzerine atma affi ortadan kaldırır, ceza tam verilir, hatta arttırılabilir, haksız suçlama af edilecekse bile edilemez. Aklını çalıştırmayan öğütleri dinlemez bile, ceza bir terbiye olduğuna göre kavramayana tam ceza verilir. Başkasının af dilemesi ceza indirme olarak kabul edilemez.

- 4) **YANLIŞI, HATAYI FARK ETMEYEN KİŞİ, AF DİLEMİŞ OLAMAZ. Yanlış yoldan saparak doğru yola girmek için öncelikle, hatalı yolda olduğunun farkına varmaktır. Farkındalık aklını kullananların sıfatıdır.**

Ceza kelime anlamı olarak; yapılan bir işin karşılığı, sonucu, hak etme, hak edıştır, Hak edişe göre yapmak ve başkasına yardım etmek akıllı kişilerin tutum ve davranışı içindedir ve aklını kullanarak af edenler, hoş görenler üstün vasıf ve özelliklidirler. Hata, yanlış olduğunun farkındalığı, önemli bir kişilik boyutu olmaktadır.

- 5) **KARŞILIKLI ALIŞ, VERİŞLERDE HELLALLEŞME, HAKLARIN KARŞILIKLI KARŞILANMASI OLMADAN, AF DİLEMEK ANLAMSIZDIR. Alışverişlerde bedel, hak edişe göredir. Tek taraflı dengenin bozulması ile adalet kavramı bozulmuş olmaktadır.**

Aklını kullanan kişi net bilir ki, bir şeyin bedeli ödemedi, alışveriş hak ediş olarak görülemez. Akıllı kişi, kendi malı olmayana, kendi malı gibi göstermez, bu bilgi ve yetenek içinde geçerlidir, çünkü bir gün bu ortaya çıktığında bedelini ödemek çok zor, imkânsız olabilir. Akıllı olan kişi yaptıklarının bir sonucu olacağını bilir ve önceden kavrar. Etki ve tepki birlikte bir tamamlayıcı unsur olarak ortaya çıkar. Düşmanınız bir süre sonra dostunuz, dostunuzda bir süre sonra düşmanınız olabilir. Birey güzellik ve iyilik üzere ise mümtaz, kötülük ve zulüm üzere ise beter, zalim denir. İçinde şefkat, sevgi olan kişiler karşıdakiler ile yumuşak ve anlayışlı davranabilirler, içinde kavga olanlar ise ancak şiddet ve hiddetli olurlar.

- 6) **KABUL EDİLMEYEN BOYUT İÇİN AF DİLEMENİN ANLAMI OLAMAZ. İnsanlık boyutunda kabul edilemeyecekler öncelikle tanımlanırlar. Bilgilendirme sonucunda rıza almak gereklidir. Suç unsurları, neyin suç, neyin suç olmadığı bilindiği kabul edilir, ayrıca bilgilendirmek gerekmez.**

Bilmeden, tasarlamadan yapılan bir durumda kasıt olamaz, buna göre (taksir) cezalandırma yapılır. Bilgisi olmayan, konu hakkında tecrübesi olmayan bir durum veya kişi hakkında yorum



yapılmamalıdır, eğer yapılmış ise af dilenmelidir. İlişki ve iletişimde zedelenme oluşacaktır. İnanmadığımız bir şey için, nasıl onu savunacak, onunla nasıl birlikte olacaksınız?

## ÖNLEM

- 1) **ÖNLEMLER SORUN OLASILIĞINA GÖRE YAPILANIR. Aklını kullanan kişi, yola çıkmadan önce, boyuta göre gereken önlemleri alır. Yolda da birçok sorun ve komplikasyonun çıkacağını algılar ve buna göre de tedbirli davranır.**

Doğada etki ve tepkinin bir dengesi vardır, buna göre yaklaşım yapılmalı ve gerekli ise önlem alınmalıdır. Yaşamda her bir durum ve olayın bir sonucu vardır, etki ve tepki birlikte oluşmaktadır, bu açıdan olumsuz durumlar için, öncelikle olumlu olanların devamlılığı, dikkat, özen ve tedbir ile sağlanmalıdır. Hak yememek ve adaleti sağlamak için, değerleri ölçme, değerlendirmeyi mutlak doğru ve hak edişe göre yapılmalıdır. Bu sosyal adaletin sağlanması için en önemli tedbirdir.

- 2) **ÖNLEMLER SADECE SORUNLARI AZALTABİLİR, ÖNLEMEZ. Zarardan dönmek kardır.** Tedbir sadece yola çıkmadan önce değil, yolda da devamlı olarak alınmalıdır, uygulanmalıdır. Bir anda mal, mülk ile sağlıklı olma, akli yitirme ve yetenek ve imkânları birden kaybetme olanağı vardır. Bunu kimse istemez ama bir olasılıktır. Vakit varken gerekenler yapılmalıdır.

- 3) **MÜCADELE FİZİKSEL BOYUTA ÇIKMASI, ÖNLEMİN YETERSİZLİĞİ ANLAMINDADIR. Savaş hiçbir zaman bir çözüm olamaz, çözüm gibi gösterilemez.**

Aklını kullanan kişi kavgayı, savaşı bir çözüm olarak görmez, savaştan kaçınmak için en üst düzeyde önlem gereklidir. Kaos, darbe, hipotezinde, sizin onay vermediğiniz bir durum veya olgu için, karşı taraf bunu elde etmek amacıyla, başka yollardan ve alternatiflerden bunu sağlamaya çalışır. Bu evrensel boyutları değiştirebilir, buna karşı önlem zor ve olanaksız olabilir. Akıl paylaşımı öngörür, çözüm savaş değil barış, anlaşmadadır. Hak edişe uyum, barışı doğurur.

## ALDATMA

- 1) **ALDATAN KENDİNİ ALDATMAKTADIR, EN BASİTİ GÜVEN YİTİRİMİ OLUŞUR. Güven, yola çıkarken anahtar olgudur. Yalan elbet bir gün ortaya çıkar ve en başta yalanı söyleyeni vurur. Bir daha eski güvenini kazanamaz.**

Yalan bilerek menfaat için gerçeği saptırmak ise, ilk planda aldanan zararlı olup, sonuçta ise zarar gören aldatan olmaktadır. Tarihsel süreç bu durumu onaylamaktadır. Menfaat için yalan söyleyerek elde ettiğinin hayrını gören olamaz, haksız kazanç bir boyutta işe yaramaz olacaktır. Bu bir süreç gerektirecektir ki, zaman içinde bu durum gözlenmektedir. Yalancının ne zaman doğru ne zaman yalan söylediği belli olmaz, hoşlanılan değil, güvenilen tercih edilmelidir.

- 2) **ÖNGÖRÜLERE GÖRE İZLEM YAPANLAR YANILABİLİR AMA ALDANMAZLAR. Aklını kullanan kişi, gördüklerinden daha ziyade, bilime ve mantık temeline, aklının desteklerine daha çok inanır. Görmede göz boyama, illüzyonizm olabilir.**

Düşünenler görüntülerin bile aldatıcı olacağına algısı ile tedbirlidirler. Varsayımlarla davranan, verilere ve bilgiye göre, aklını ve gönlünü bütünleştirerek, düşünerek yorumlayanların görüşleri ile davranmayanlar, felaketlerden kurtulsalar bile ancak tesadüf eseri kurtulabilirler.

## ZARARDAN KAÇINMAK

- 1) **YARAR ÜZERE OLAMIYORSAN, ZARARDAN KAÇIN.** Zarardan kaçınma ve zarar oluşturmama, ilk ilke olarak *Primum non nocere* tanımlanmaktadır. Akıllı kullanma, zarar oluşmadan, zarar oluşmasını önlemek içindir. Son pişmanlık fayda etmez, akıllı zarar oluşmadan önce düşünmelidir.
- 2) **BIÇAK İKİ TARAFLI KESER, ZARARDA AYNI ŞEKİLDE KENDİNİ DE ZARAR VERİR. Çok faydası bile olsa, tek bir zarar veya zarar oluşturma olasılığı başlıca dışlama ölçütüdür.** Zarar tek taraflı değil, yapılan, zarar gören kadar, neden olanı da etkiler. Zarar bir süre sonra kendisine de zarar verir ve kendi kendine yok olur gider.
- 3) **FAYDADAN DEĞİL, ZARARDAN SÖZ ETMELİDİR. Çok fayda olabilir ama tek zarar vazgeçmeyi gerekli kılar.** Faydası çok olabilir ama tek bir zararı bile olsa akıllı sahibi olan için kaçınmak gerekir.

## ÖNGÖRÜ

- 1) **BİLİM VE VERİ ÜZERİNE OLMAYAN ÖNGÖRÜ DEĞİL, HAYALDİR, ARZUDUR, İSTEKTİR. Fal, astroloji, rüya ve tahminler ile öngörü olamaz. Öngörü bilimsel veriler temelinde tahmin, ileri görüşür.** Öngörü akıl ve bilginin bütünleşmesi ile oluşur. Rüya veya bir anda bizim aklımıza düşen bir durum değildir. Öngörü olması için o konuda uzman ve bilgilerini güncelleştirmiş olmalı ve aklını kullanarak duruma ve olguya göre yorumlamalı, terzilik yapmalıdır. Bilimde öngörü insan ve insanlık olmalıdır. Bir bulgu, eğer öngörü var ise, tüm olayın aydınlanması için yeterli olabilir. Bulguyu akıllı işleterek ve düşünerek, belirli bir öngörü ile irdelenmesi gerekir. Öngörü için, oluşan olayları, gelişen durumları, gerekirse istatistik verileri iyi analiz etmek gerekir.
- 2) **ÖNGÖRÜ, BİLİMSEL DENGE VE OLABİLİRLİK ÜZERE OLMALIDIR. Öngöründe subjektif dayanaklar olamaz, objektif temellerinin olması gerekir.** Öngöründe adalet vardır. Karşılıklı ilişkilerde hakların dengeli dağılımı bir öngörüdür, gerçekleşirse adaletli bulunduğu anlamındadır. Amaç ve güdü eylem oluşması için öngörü önemlidir, bir planlama eylemi olarak ortaya çıkar.
- 3) **MENFAAT TEMİNİ BİR ÖNGÖRÜSÜZLÜKTÜR. Kendi menfaatini öngörmek, bir öngörü yaklaşımı değildir.** Peşin hüküm, öngörüsüzlüktür. Tüm verilere ve gidişe karşın, peşin hükümlü olarak tutum ve davranışa geçerseniz, hedefiniz farklı, hatta zararlı boyutta olabilir. Öngörüsüz olanlar daima kendi lehine düşünürler. Hakları kendi lehine dengelemeyi, kazanç olarak görebilirler, ancak itimat yitimi ve sosyal olarak izole olurlar. İnsan hata yapabilir, yanlış veya zarar oluşturabilir, ama derhal geriye dönmeyi, af dilemeyi, gerekiyorsa tazminatı ödemeyi bilmelidir. Subjektif olanlar öngörü değildir. Çocuklar veya akıllı işlemeyenlerin öngörülleri sezgilerine göre olacağı için, subjektiftir, objektif olmadığı için, dikkate alınması sonucunda hatalara neden olacaktır.
- 4) **ÖNGÖRÜ BİLİMSEL VERİLERE DAYALI İSE HİKMETLİDİR Hekim bir hastalığın olası seyri ve hastalığın gelişimi ve olacağını, tıp bilimine dayanarak öngörmektedir.** Hikmet sözde ve davranışta tam ve doğru isabetli olmak ancak faydalı ilim ve aklın doğru boyutta olması ile olasıdır. Öngörü yakını değil, ileriye görmek ve algılamaktır. Bazı veriler olayı yanıltıcı ve görüşü sapırtıcı olabilir, ancak akıllı işleyenler bu tuzağa düşmez, öngöründe hikmetli olmak, daha ileriye tahmin edebilir.

## DENGE

- 1) **EVRENDE OLUMLU VE OLUMSUZLUKLAR GÖRÜLEBİLİR AMA DALGALANAN DENİZ GİBİ DENGEYE ULAŞIRLAR. Bu evrende bir denge olduğu görülecektir. Matematiksel bir denge boyutundadır.**

Bu evren hepimizindir. İnsanlar, canlı ve cansızlar âleminde bu evrende bir denge içinde var olmasını da bilmelidir. Bu evrende yalnız olmadığımız gibi, gelecek nesillere aldığımız çevreyi daha insancıl, daha iyi ve güzel bırakma çabası içinde olmalıyız. İnsanlıkta tek bir yaklaşım vardır; insan haklarına uyan, barış temelinde iyilik ve güzellikler üzerinde tüm yaşantısını adayan kişi olmaktır. Bunu sağlamak için yaklaşımlarda bulunmak, dengelemek ancak akli kullanma ile olasıdır. İyi düşünen ve iyilik peşinde koşanlar, sadece kendileri ile değil, tüm toplum ile de bir denge içindedirler.

- 2) **HAK EDİŞLERİ DENGLEYEN YERE, MAHKEMELER, ADALET DAĞITAN KURULUŞLAR DENİLMEKTEDİR. Mahkemeler, hak edişe göre, adaletli olarak dağıtımın gerçekleşme ortamlarıdır.**

Denge ancak akli işletmek ile bulunabilir. Sosyal dengenin bir terazisi yoktur, düşünce ile ancak tanımlayabilirsiniz. Dengenin, hak edişe göre, kısas, kendine istenileni başkası içinde isteme (empati) şeklinde olması, olayın güzellik ve iyilik üzere olması, barış temelli oluşmasını sağlayacaktır. Etki, tepkiyi doğurur, bu açıdan akıllı olan kişi zarar oluşturunca bunun kendisine de yansıtacağını bilir. Eşit olmadığı zaman, ölçüm ve değerlendirme olası değildir. Dengenin bozulduğunun bir belirtisi bir bireyin azgınlaşmasıdır. Kendi hakkından fazla isteme bile bir dengesizliktir. Ölçü değere göre oluşur, hak ettiğinden fazla olan bir ölçüt, saptırmak ve kıymetinin yitirilmesine neden olacaktır. Alçaltmak kadar abartı da değeri düşürücü etki yapar. Denge aynı emsallerle, kıyaslarla kurulabilir. Denge emseline göre oluşur.

- 3) **ZALİMLİK BOYUTUNDA DENGE OLMAZ, BİR NOKTADA PATLAMA GÖZLENİR. Gerçek dostluklar fedakârlık temelinde adalet ile oluşur.**

Sizin tam tersine zarar ve menfaat temelinde davranışlarda olandan dost edinilemez, sevgi duyulamaz, gizli olarak onlarla iş birliği ve eş güdüme de bulunulamaz. Bir anda sizleri de o pislığe sürüklerler, kötülükler ile denge olmaz, denge iyilik üzere kurulur. Sırdaş yapabilmek için, bu vasfa sahip olmak gerekir. Sizin yönetiminizde olanlar bu sırı sizin aleyhine kullanma olasılığı olacağı unutulmamalıdır.

## OLUMSUZLUKLAR

- 1) **İSTENMEYENLER BİLİMSEL VE ETİK KAVRAMLAR ARASINDA ARANMALIDIR. Etik ilkeler tüm insanlığın esaslarıdır. Davranışlar ise bunları uygulanmasıdır. İnançlar ise kişiye özgüdür.**

Olmaz ise olmaz koşulu ancak ve yalnız etik ilkelerdir. Etik olmayan hiçbir gerekçe ve dayanak insanlık boyutunda olamayacağı algılanmalıdır.

- 2) **OLUMSUZLUK İSTENMİYORSA, GEREKEN DİKKAT VE ÖZEN GÖSTERİLMELİDİR. Yolda giderken elini direksiyondan çeken kişi de kaza kaçınılmazdır. Yaşamda devamlı izlem kaçınılmazdır. Zarar oluşturmaktan kaçınmak esastır.**

Zarar ve ziyandan kaçınmak gereklidir, devamlı izlem ve tedbir gereklidir. Akli olan zarardan kaçır. Beğenilen ve istenilen değil, hak edilen ve en azından zararı olmayanlar alınır, faydalı olanlar ise kullanılabilir. Düşünen kişilerde oluşan korku; hata yapmaktan, insanlık dışı olmaktan ve başkasının hakkını yemekten korkmaktır. Akli örten, bulandıran ve bozan her şeyden uzak durulmalıdır. Bazı olumsuzluklar düşünce boyutunu tamamen bozucu niteliktedir. Dengeleme bile olanaksız olmaktadır.

Faydası çok olan bir şeyin tek bir zararı olsa bile o işe yaramaz boyutuna gelebilir. Düşünceler de aynı kapsamdadır.

- 3) **HER DAVRANIŞIN BİR DAYANAĞI, GEREKÇESİ OLMALIDIR. Aklın dayanakları, temelleri gerçek, doğrular üzerine olmalıdır.**  
Gerekçesiz, dayanaksız, amaçsız, ilkesiz olanlar kabul edilemez. Akli işletmede belirli bir dayanak ve gerekçelendirme vardır, her durum ve her bireye dayanaksız, farklı sözler ve kararlar verenlerde güven olmaz, oluşamaz. Doğru ve güzeli hedeflemeyen eylem amaçlanamaz. Akıl belirli bir doğruluk üzerine kurulur.
- 4) **YAŞAM SÜRECİ BİR AMAÇ VE GÜDÜ BOYUTUYLA OLUŞMAKTADIR. Planlanlama ile varılan sonucun farklı olması işin doğası gereğidir. Akıllı olan bunun bilincindedir.**  
Gerçek veride, kanıtta, olan ve oluşandır. Kanıtı dayalı olmak varken, aldanıştan kaynaklanan varsayımları temel almak, sözler ve vaatlere göre işler yapmak, bilim ve kanıtlar varken aldanışlara ve varsayımlara göre davranmak, vaatleri gerçek gibi kabul etmek akıllının işi değildir. Kısaca akli hiç işletmeden işler yapmak, varsayımlarda bulunmak, sinsi ve aldatıcı şeyleri gerçek ve doğru kabul etmek kabul edilemez bir tutum ve davranıştır.
- 5) **DOĞRU ÖRNEK, YANLIŞ İBRET OLARAK ELE ALINMALIDIR. Doğruyu tanımlayan yanlış, yanlış da tanımlayan doğrudur. Defterde kara yazıyı belirgin kılan beyaz kâğıttır.**  
Hak etme, dengeleme ve uygunluk olmadan gerek yöntem gerek kişiler gerek amaçlar ve cihazlar olmadan yaklaşım yapılmamalıdır. İşleme başlamadan önce, tam olarak hak etmek gerekir. Düşünen bir kişi bilir ki; hak etmeden hiçbir şey alınmaz ve harcanamaz, temiz ve hak edilenler ancak kullanılabilir. Salt doğru veya salt yanlış olmadığı, yaklaşımların oluşan durumlara göre değişimi ve gelişimi kabul edilmelidir.
- 6) **YAŞAM OLUMLU VE OLUMSUZLUK YUMAĞI OLARAK OLUŞURKEN, KARŞILIKLI GÜVEN TEMELİNDE OLMALIDIR. İnsan ilişkilerinde temel olan karşılıklı güvendir.**  
Güven olmayan şey en azından kabul edilemez. Akılsızca veya düşünmeden, benlik ve kazanç için olmasa bile, özü ve sözü doğru olmayan bireyin, güvenilir yönü olamaz.

## DEĞER

- 1) **HER İNSAN BİREY OLARAK BİR DEĞERDİR. İnsanlık, güzellik ve iyilikleri sevgi ile saygı temelinde oluşturmak için, kısaca değer yaratmak ile insanlık var olur.**  
İnsanlar iyi işler yapıp, değerler üretmek için var olduklarının farkına varmalıdırlar ki bu bir bilinç meselesidir. Değer ölçülemez, karşılaştırılmaz ve satılık değildir. Bir değeri kazanç için üretiyorsan ve değeri para için satıyorsan, insanlık adına değer kavramından onu anlıyorsun demektir.
- 2) **İNSANLARIN TEMEL UĞRAŞISI DEĞER ÜRETMEK ÜZERİNE DİR. İnsanlar, insanlık boyutunda olduğu ve bu yolda yürüdüğü sürece, sevgi ve saygıya layıktırlar.**  
Değerler kalkarsa insanlık ortadan kalkar. Geçinme, yaşama temel olarak bazı değerlerin ortada kaldırılması için gerekçe olamaz. Akıllı olanlar için bazı değerler kalite kapsamına alınmaz. Yaşamda kalite olmaz, kaliteli ve kalitesiz yaşam diye gruplandırılmaz. Yaşam hakkı en yüce değerdir. Hiçbir kişi veya kurul, mahkemeler, yaşamı sonlandırma hakkında yardımcı, ölüm hakkı gibi konularda bilgi, destek veya yardımda bulunamazlar.

- 3) **FARKINDALIK BİLİNÇLİ OLMA İLE OLUŞMAKTA, İNSAN İNSANLIĞININ ŞUURUNDA OLMALIDIR.** Farkındalık boyutunda olan; bilerek, isteyerek, inanarak yapan ile emir üzere yapan hiçbir zaman bir ve aynı olabilir mi?  
İnsanlara açık ve net olarak bildirilen inanarak, aklını kullanarak değer üretmektir. Aklı kullanma iddiası onun düşünceye dayandığı anlamında olamaz. Bazı gerekçeler ortaya atılması, bunun gelenek veya ahlak kalıplarına, hatta inançlara dayandırılması, bunların bilimsel veya insanlık boyutunda olacağı, olduğu anlamında değildir. İnsanlık ilkeleri, etik kapsamlar içinde olması ile anlam kazanırlar. Değerler, insanlığın mirasındırlar. İnanarak ve bilinçli olarak yapılan ve değer katan yaklaşımların insanlık tarihi boyunca önemsenmiştir.
- 4) **DEĞER İNSANDA, İNSANIN DÜŞÜNCE BOYUTUNDADIR. İnsanlık, değerler ile ölçülebilir.**  
İnsanlar ancak ve yalnız insan olmak, insanlık değerlerini oluşturmak ve yaymak için yaratıldıklarını bir kavrasalar, evren gerçekten yaşanmaya değer olurdu. Akıllı olan değer katar ve bundan mutlu olur. İnsanlar ancak insan olduklarının bilincinde olurlarsa, akıllarını kullanırlarsa değerli işler peşinde koşarlar. Akıllı olan sevgiyi yüreğinde bulur. Düşünerek değer üretenler sevgi üzeredirler ve korku ile endişe duymazlar. Bilerek, isteyerek, inanarak barış ve iyilik üzerine değerler üreten, sanat ve insanlık üzerine yaşamını adayanların korku duymadıkları, hatta oluşan sorunlar üzerine tasalanmadıkları da bir gerçektir.
- 5) **HAK YİYEN, HAKKA UYMAYAN KİŞİ, SADECE BİREYİN DEĞİL, TÜM İNSANLIĞA ZULMETMEKTEDİR.** Hak yiyen, zalim olan ile birliktelik, sizi de aynı kategoriye sokabilir. İnsanı insan yapan değer, düşünceleri, fikirleri ile kalbin akla yansımalarıdır.  
Zorba ve zalime uymak sizi de aynı kategoriye sokar. Bir zorba, zalimin yönetiminde olmak ve onun eylemlerini uygulamak ile sizlerde zalim olmanız ki değersiz yaklaşımı yapan kişi de değersizleşir. Ters yola girenin doğru yola ulaşması beklenmez, ancak yolu değiştirmesi ile olabilir. Yasaklanan, suç olanlar ve doğruluktan sapanların doğruyu ve güzeli bulmaları beklenmez, akıllarını kullanabilirlerse, ancak o zaman hatadan döner, doğru yola girerler.
- 6) **ALGILAMA, DEĞERİN BOYUTUNU KAVRAMA İLE OLUŞMAKTADIR. Her birey, insanlığın özgün, tek değeridir. Bu değer emsali gelmemiş ve gelmeyecektir.**  
Her bir fert, kendisinin insanlığın bir değeri olduğunu algılamalı ve buna layık olarak aklını kullanmalı ve derin düşünmelidir.

## SON SÖZ

- 1) **İNSANDAN BEKLENEN İNSAN OLMASI, İNSANLIK ÜZERE OLMALARIDIR. İNSAN DEĞERDİR VE DEĞER YARATAMASI İLE İNSAN OLABİLİR.** İnsan Hakları ve tüm Etik ilkeler bireyin ilkeleridir.  
Bir bireyin kendisi, çevresi ve toplum ile tüm evren ile iş birliği ve eşgüdüm içinde olmasının temeli ve dayanakları insanlık ilkeleridir. Bu ilkeler üzerine öncelikle teorik olarak “doğru nedir”, daha sonra da uygulamada “ne yapmalıyım” sorgularını sorması gerekir. Yaşam bu ilkelerin yol gösterisi ile bireyin tercihleri olmalıdır. İnsanlarda genellikle kontrol olmayabilir ama tercih her bireyin doğal otonomisi ve hakkıdır. Bilgi edinerek, aydınlanarak tercihini kullanmalıdır.
- 2) **AKLI KULLANMAYAN, DÜŞÜNMEYEN BİREY, FARKINDALIK BOYUTUNDA OLMAYACAĞI İÇİN, İNSANLIK SÜRECİNDE OLMASI BEKLENMEZ.** Tüm insanlık temelleri, esasları akli olan, düşünen kişilere göre yapılandırılmıştır.

Farkındalık oluşabilmesi için, bilginin oturması, bireyi aydınlatması ve bireyin bu verileri doğru şekilde irdeleyerek kararını vermesi, düşünmesi gereklidir. Talep ancak aydınlatmadan sonra oluşabilir. Bu açıdan bireyin sorumluluğu ve otonomisi esas ise, bunun bilgi edinmesi, eğitilmesi ile oluşması gerekir. Kısaca aklımı kullanma ancak bir düzeyi gerekli kılar.

- 3) **AKLI KULLANMANIN, DÜŞÜNME BOYUTUNUN GÖSTERGESİ, AKLIN İYİLİK, GÜZELLİK VE İNSANLIK ÜZERE OLMASI İLE BELLİ OLMASIDIR. Benlik üzere olmak, menfaate göre yaklaşmak, başkalarına yardım, koruma ve gözetmeyi dikkate almadan yaklaşmak, zorlama, ikna veya baskı kurmasıyla akli kullanmanın oluştuğu söylenemez.**

Akli kullanan kişi zarardan dönebilen, af dileyebilen ve dengelemeyi kurmaya çalışan kişidir. Amaç ve güdü iyilik üzere iken, süreçte hüsrana, zarar veya olumsuzluklar gelişebilir. Sonuç farklı çıkabilir. Akli kullanan kişi olumludan örnek, zarardan ibret olarak, bunlara karşı mücadelesine devam eder, aklımı kullanmanın boyutunda bu olmalıdır. Sonuç bilinmeyendir, sonuç ötesinin olduğu da kabul görmelidir.

Düşünce	Thoughts
<p>Var oluşun etkin insanlık olarak görüntüsü Amaç, planlama, güdü ve arzuların ifadesidir Akli kullanmanın, zihin boyutunu tanımlayan olgudur Somut evrende var olan ile soyut olmayı algılayan Kendisinin evrende farkındalığını ortaya koyan <b>Düşünce</b>, soyut bir nesnenin, onu yaratan birey olarak Ferdin yalnız olarak zihninde oluşturduğu faaliyetir Algıyı bireysel olarak düzenleyen veya değiştirebilen Bireyi birey yapan bir eylemdir düşünce Ne, neden, niçin, nasıl ve nerede ve kim sorguları Felsefeyi yaratan dayanaktır düşünce</p> <p>Var isem düşünüyorum Düşünmüyorsam varlığım anlaşılamaz Birey hakkım kendime özgü düşünmemdir Kendi tercihim, kendim yapmamdır Düşüncelerimle, aklımı kullanmam ile Yaşamımı kendim yapılandırabilmekteyim Temel hak insanlık ise Dayanağı da düşünmedir</p>	<p>The thoughts are confirmed the people Aim, reasoning and desires are constructed by mind The using of the mind is the indication of to be Abstract facts are only form by mind The perception of the awareness The autonomy for the selection, the choices To be educated by the act of mind Individualism is the aspect of the iniquity Why, who, when, which and what Can only be answered by the thoughts The indication and the specificity to be a human Philosophy is the result of the mind The using of mind is the result of thoughts</p> <p>To be is the indication of thoughts To be is the thought The differentiation is the thoughts Distinction is the sole factor of people The Human Rights meaning the thoughts The reasoning, grounding and source is the thoughts</p>
Prematüre günü 2016	The Day of preterm, 2016